

Богатирьова О.І., головний науковий співробітник відділу досліджень проблем протидії злочинності НДІ Національної академії прокуратури, к.ю.н.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ

З огляду на новітні здобутки вітчизняної кримінальної та кримінально-виконавчої науки інститут звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України) вже давно підлягає теоретико-методологічному переосмисленню через невідповідність сучасним соціальним реаліям даного інституту, що пов'язано з: формальним контролем за виконанням обов'язків особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, неспроможністю згаданого кримінально-правового заходу досягти дійсне виправлення осіб, щодо яких він застосовується, неврахуванням принципу індивідуалізації у процесі його виконання, відсутністю при його реалізації соціального супроводу осіб, які цього потребують та ін. Водночас А. О. Клевцов вважає, що існуюча у кримінальному законодавстві України назва «звільнення від відбування покарання з випробуванням» є суперечливою, оскільки заперечує гуманістичний характер цього інституту, створює відчуття його репресивності. Крім того, «випробування» здебільшого стосується техніки, механізмів і не прийнятний щодо людини. Термін «звільнення від відбування покарання з умовою» більше відповідає сутності цього виду звільнення від відбування покарання, зокрема його юридичній природі, охоплює всі його структурні елементи]. Автор впевнений, що наукова позиція кожного вченого заслуговує на увагу, зокрема, й щойно згадана, проте погодитися з нею ми не можемо, оскільки, якщо використовувати такий логічний ланцюжок і піти далі, можна назвати цей інститут, наприклад, «звільнення від відбування покарання з обов'язком». Але

головне, що це суті інституту не змінить. Також існує й таке бачення, запропоноване А. В. Андрєєвим, – назвати «звільнення від відбування покарання з випробуванням» «умовним звільненням від покарання», і ст. 75 КК України відповідно матиме назву «Умовне звільнення від покарання». Дана пропозиція запозичена із зарубіжного досвіду, в деяких країнах досліджуваний інститут саме так і називається. Проте рембрендинг вітчизняного інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням не призведе до очікуваних результатів, має бути змінений підхід, передусім завдяки перелому існуючого вектору у бік виправлення та допомоги засудженим, що, на наше переконання, спроможна здійснити пробація завдяки її здатності сприяти: створенню умов для виправлення правопорушників, їх соціальної адаптації та запобіганню вчиненню нових злочинів як засудженими, так й іншими особами, залученню волонтерів, громадських, релігійних та інших організацій з використанням можливостей державних інституцій для соціально-правового супроводу засуджених. На переконання автора, при розробці вітчизняним законодавцем КК України 2001 року інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням його модель залишилася недопрацьованою й потребує оптимізації, що наводить автора на думку про необхідність його заміщення більш ефективним інститутом кримінального права, який існує у зарубіжних країнах – пробацією, з одночасною редакцією статей 75-79 (ст. 75 КК України «Заміна покарання пробацією»), де під пробацією розуміється система соціально-виправних та наглядових заходів, які призначаються засудженому судом з одночасним встановленням щодо нього необхідних правообмежень.